

سوال

موانع ایمان چیست؟ اسباب آن چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً: اسباب ایمان بسیار و متعدد است، از جمله:

۱- علم. الله متعال می فرماید:

لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ [نساء: ۱۶۲]

(لیکن راسخان در علم و مومنان به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو نازل گردیده ایمان دارند).

۲- پذیرش حق و عدم تکبر. خداوند متعال می فرماید:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص: ۸۳]

(آن خانه‌ی آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که در زمین خواستار برتری و فساد نیستند و فرجام [خوش] از آن پرهیزگاران است).

۳- تامل و اندیشه در آیات جهانی پروردگار:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَبْصَابِ [آل عمران: ۱۹۰]

(بی شک در آفرینش آسمان‌ها و زمین و در پی هم آمدن شب و روز نشانه‌هایی است برای صاحبان خرد).

۴- نظر و تامل در عاقبت تکذیب کنندگان:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ [حج: ۴۶]

(آیا در زمین سیر نکرده‌اند تا دل‌هایی داشته باشند که با آن بیندیشند یا گوش‌هایی که با آن بشنوند؟).

۵- تامل و تدبر در کتاب الله و آیات شرعی او:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ [ص: ۲۹]

(این کتابی است مبارک که به سوی تو نازل نمودیم تا در آیات آن تدبر کنند و تا صاحبان خرد یادآور شوند).

۶- عدم پیروی از هوای نفس:

فَلِذَلِكَ فَادُعْ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ [شوری: ۱۵]

(بنابراین به دعوت پرداز و همانگونه که ماموری ایستادگی کن و هوس‌های آنان را پیروی مکن و بگو به هر کتابی که الله نازل نموده ایمان آوردم).

همچنین الله عزوجل می‌فرماید:

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [جاثیه: ۱۸]

(سپس تو را در طریقه‌ی آیینی [که ناشی] از امر [الله است] نهادیم، پس آن را پیروی کن و هوس‌های کسانی را که نمی‌دانند پیروی مکن).

۷- دوستی با مومنان و ترک هم‌نشینی اهل کفر و گناه. الله متعال می‌فرماید:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (۲۷) يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا (۲۸) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا [فرقان: ۲۷ - ۲۹]

(و روزی که ستمگر دستهای خود را می‌گزد [و] می‌گوید ای کاش با پیامبر راهی برمی‌گرفتم (۲۷) ای وای، کاش فلانی را دوست [خود] نگرفته بودم (۲۸) او [بود که] مرا به گمراهی کشانید پس از آنکه قرآن به من رسیده بود و شیطان همواره فرو گذارنده‌ی انسان است).

۸- حاکم ساختن عقل سالم مستقیم:

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ [ملک: ۱۰]

(و گفتند: اگر می‌شنیدیم یا تعقل می‌ورزیدم در میان اصحاب دوزخ نبودیم).

۹- دوست داشتن صلاح و نیکوکاری و بد داشتن کفر و گناه:

وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ الْإِيمَانَ وَزَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَهُ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ [حجرات: ۷]

(اما الله ایمان را برای شما دوست داشتنی گردانید و آن را در دل‌های شما بیاراست و کفر و پلیدکاری و سرکشی را در نظرتان ناخوشایند ساخت. آنانند که ره یافتگانند).

۱۰- و مهم‌ترین این اسباب، اراده‌ی الله عزوجل و تقدیر خیر برای بنده است. خداوند متعال می‌فرماید:

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [یونس: ۲۵]

(و الله [شما را] به خانه‌ی سلامت فرا می‌خواند و هر که را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند).

ثانیا:

موانع ایمان نیز بسیار است، از جمله:

۱- جهل و واقف نبودن به تعالیم و ارشادات والای اسلام. چنانکه الله متعال در این باره می‌فرماید:

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [یونس: ۳۹]

(بلکه چیزی را دروغ شمردند که به علم آن احاطه نداشتند و هنوز تاویل آن برایشان نیامده است. کسانی [هم] که پیش از آنان بودند همین گونه [پیامبرانشان را] تکذیب کردند، پس بنگر که عاقبت ستمگران چگونه بوده است)

و می‌فرماید:

وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ [انعام: ۱۱۱]

(ولی بیشتر آنان نادانی می‌کنند).

و می‌فرماید:

وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [انعام: ۳۷]

(اما بیشتر آنان نمی‌دانند).

۲- حسد و تجاوزگری، همانند یهودیان که خداوند متعال درباره‌شان می‌فرماید:

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ [بقره: ۱۰۹]

(بسیاری از اهل کتاب پس از آنکه حق برایشان آشکار شد از روی حسدی که در وجودشان بود آرزو می‌کردند که شما را بعد از ایمانتان کافر گردانند).

۳- کبر:

سَاءَ صِرْفُ عَنِ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الغِيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ [اعراف: ۱۴۶]

(به زودی کسانی را که در زمین به ناحق تکبر می‌ورزند از آیاتم روی‌گردان سازم [به طوری که] اگر هر نشانه‌ای را ببینند بدان ایمان نیاورند و اگر راه صواب را ببینند آن را برنگزینند و اگر راه گمراهی را ببینند آن را راه خود قرار ندهند. این بدان سبب است که آنان آیات ما را دروغ انگاشته و غفلت ورزیدند).

۴- روی‌گردانی از حق و پشت کردن به آن:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا [شوری: ۴۸]

(پس اگر روی برتابند ما تو را بر آنان نگهبان نفرستاده‌ایم)

و می‌فرماید:

وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا (۹۹) مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا (۱۰۰) خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا [طه: ۹۹ - ۱۰۱]

(و مسلماً به تو از جانب خود قرآنی داده‌ایم (۹۹) هر کس از [پیروی] آن روی برتابد روز قیامت بار گناهی بر دوش می‌گیرد (۱۰۰) جاودانه در آن می‌ماند و چه بد باری روز قیامت خواهند داشت)

و باز می‌فرماید:

فَأَعْرَضَ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نجم: ۲۹]

(پس از هر کس که از یاد ما روی برتافته و جز زندگی دنیا را خواستار نبوده است روی برتاب)

و در جای دیگر می‌فرماید:

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِصْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ [زخرف: ۳۶]

(و هر کس از یاد رحمان دل بگرداند بر او شیطانی می‌گماریم تا برای وی دمسازی باشد).

عدم پذیرش ایمان پس از شناخت و بیان دلایلش و رد آن پس از دانستن:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [انعام: ۲۰]

(کسانی که کتاب [آسمانی] به آنان داده‌ایم همانگونه که پسران خود را می‌شناسند او (یعنی پیامبر) را می‌شناسند. کسانی که

به خود زیان زده‌اند ایمان نمی‌آورند)

و می‌فرماید:

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف: ۵]

(پس چون [از حق] برگشتند الله دل‌هایشان را برگردانید)

و باز می‌فرماید:

كَذَلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ [غافر: ۶۳]

(کسانی که نشانه‌های الله را انکار می‌کردند اینگونه [از الله] روی‌گردان می‌شوند).

۶- غرق شدن در خوشگذرانی و لذت طلبی:

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أُنْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ

تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ [احقاف: ۲۰]

(و آن روز که کافران بر آتش عرضه می‌شوند [به آنان می‌گویند] نعمت‌های پاکیزه‌ی خود را در زندگی دنیایان صرف کردید

و از آنها برخوردار شدید، پس امروز به [سزای] آنکه در زمین به ناحق سرکشی می‌نمودید و به سبب آنکه نافرمانی می‌کردید

به عذاب خفت‌آور کیفر می‌شوید)

و می‌فرماید:

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ [واقعه: ۴۵]

(ایمان پیش از این در ناز و نعمت بودند).

۷- کوچک و خوار شمردن حق و اهل آن. الله متعال درباره‌ی قوم نوح - علیه السلام - می‌فرماید:

قَالُوا أَنْوْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَالُونَ [شعراء: ۱۱۱]

(گفتند: آیا به تو ایمان آوریم حال آنکه فرومایگان پیرو تو شده‌اند؟)

۸- فسق و خروج از طاعت الله به سوی طاعت و فرمانبرداری از شیطان:

كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [یونس: ۳۳]

(اینگونه سخن پروردگارت بر کسانی که نافرمانی کردند به حقیقت پیوست [که] آنان ایمان نمی‌آورند).

۹- سنگدلی:

فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام: ۴۳]

(پس چرا هنگامی که عذاب ما به آنان رسید تضرع و زاری نکردند ولی [حقیقت این است که] دل‌هایشان سخت شده و شیطان آنچه را انجام می‌دادند برایشان آراسته است).

۱۰- تنفر از آنچه الله نازل نموده است:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ (۸) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ [محمد: ۸ - ۹]

(و کسانی که کفر ورزیدند نگونسازی بر آنان باد و [الله] اعمالشان را بر باد داد (۸) این بدان سبب است که آنان آنچه را الله نازل کرده است خوش نداشتند [و الله نیز] کارهایشان را باطل کرد).

مراجعه نمایید به سوال شماره‌ی (31807).

والله اعلم